Voorzover ik andere reacties onder ogen heb gehad, werden daarin voor een groot deel dezelfde argumenten gebruikt. Duidelijk is dat men zich in de kerk in toenemende mate bewust werd van de rol die de pers speelde. Elders heb ik laten zien hoe snel het aantal kerkelijke periodieken in deze jaren toenam.[37] De strijd om de publieke opinie was niet meer weg te denken uit de kerk, en de pers vervulde daarbij een belangrijke rol.[38] Deze werd ook betrokken bij het debat om een nieuwe bijbelvertaling. Een en ander had tot gevolg dat de wetenschappelijke discussie (Van Hengel versus Doedes, Holwerda e.a.) veranderde in een kerkelijke discussie.

Ondanks het feit dat langzamerhand duidelijk begon te worden dat er nogal wat bezwaren tegen een nieuwe bijbelvertaling leefden, gingen ASC en synode na het besluit van 1853 voort met hun werk daaraan. Er werd een commissie gevormd, met Van Hengel als president en zijn vertrouweling H.J. Spijker als vice-president,[39] de zogenaamde bijbelcommissie. De Leidse hoogleraar J.J. Prins werd secretaris. Twee kwesties vroegen veel tijd: de te kiezen grondtekst en de aantekeningen. Men bleef bij de Elzevier-uitgave van 1624, maar schiep tevens ruimte om daarvan af te wijken indien dat noodzakelijk werd geoordeeld. Over de aantekeningen werd bepaald dat het moest gaan om korte aantekeningen op het gebied van taal en geschiedenis. Gezien mogelijk verschil van inzicht achtte de bijbelcommissie het onjuist dat andersoortige aantekeningen bekrachtigd zouden worden met het synodaal gezag. Dit was voor sommigen te weinig. Zij vonden de ASC aan hun zijde, die bij de synode krachtig bepleitte dat aan de vertaling verklarende kanttekeningen in brede zin zouden worden toegevoegd. Daarin lag huns inziens voor een goed deel het recht van een nieuwe bijbelvertaling. Voor het overige stelde de ASC de synode van 1854 voor akkoord te gaan met de handelingen van de bijbelcommissie.[40] Ondertussen was het ook gekomen tot een definitieve taakverdeling.[41]

Om de zaken betreffende de bijbelvertaling af te wikkelen, werd door de synode van 1854 een commissie benoemd. Er waren twee zaken waarover gerapporteerd moest worden: de binnengekomen adressen, en het rapport van de ASC over het werk aan de bijbelvertaling. Opvallend is de aanwezigheid van de Leidse hoogleraar A. Niermeijer in deze commissie. Was het plan van een nieuwe bijbelvertaling niet te Leiden geboren? En was Niermeijer zelf niet een van de vertalers? Dit betekende in feite een dubbelrol voor Niermeijer.

Er waren, zo rapporteerde de 'commissie Niermeijer', tachtig adressen binnen gekomen.[42] In zesenzeventig daarvan werd bezwaar aangetekend tegen het plan voor een nieuwe bijbelvertaling.

re kwam onder andere van H.M.C. van Oosterzee, *De synode en de bijbelvertaling. Een woord tot de gemeente* ('s Hertogenbosch 1854).

[34] *Adressen betrekkelijk de voorgenomen bijbelvertaling; ingediend aan de algemeene synode der Nederlandsche Hervormde Kerk en aan den Amsterdamsche Kerkeraad* (Amsterdam 1854). De citaten op blz 6. De tekst was van J.A. Wormser. Zie hierover C. Korenhof, *De vrienden der waarheid van* 1854-1890 (=doctoraalscriptie Vrije Universiteit, januari 1978) 5-6. Dit adres stond niet alleen. In diezelfde tijd verschenen er van deze vereniging een protest tegen het beroep van L.S.P. Meijboom naar Amsterdam en tegen de godgeleerde faculteiten. Alle drie de publicaties waren van de hand van Wormser.

[35] Vgl. A.C. Honders, *Doen en laten in Ernst en Vrede. Notities over een broederkring en een tijdschrift* ('s Gravenhage 1963) 29-31 en 171-173.

[36] J.I. Doedes, 'Advies der Theologische faculteit van Utrecht', *Ernst en Vrede. Maandschrift voor de Nederlandsche Hervormde Kerk* 2 (1854) 61. Ten onrechte leest Vos, *Bijbelvertaling*, in dit stuk een officieel standpunt van de broederkring. Het is bovendien niet instemmend, maar neutraal.

[37] M.J. Aalders, 'De moeilijke start van de *Kerkelijke Courant* 1847-1852', *DNK* nr 40 (mei 1994) 1-21. Tussen 1800 en 1810 verschenen er 8 nieuwe tijdschriften op de markt, tussen 1811 en 1820